

Nárast intenzity lúpania kôry ako následok vyrušovania jelenej zveri

Matúš Rajský, Miroslav Vodňanský, Pavel Hell

Príjem drevinovej zložky lesných ekosystémov jeleňou zverou je prirodzeným prejavom jej potravnnej ekológie. Z lesníckeho (a v dôsledku náhrady škôd aj poľovníckeho) hľadiska je však dôležité akú intenzitu dosahuje obhryz, lúpanie a odhryz pri hospodársky významných druhoch drevín. Tá je v jednotlivých oblastiach podľa miestnych podmienok rozdielna, pričom zohráva veľkú rolu viacero faktorov, vrátane spôsobu poľovníckeho hospodárenia. Hlavným spoločným menovateľom väčšiny pôsobiacich faktorov je neuspokojenie prirodzených potrieb zveri, ktoré sa prejavuje pocitom hladu. Jednou z jeho hlavných príčin je vyrušovanie zveri v jej životnom prostredí ľudskou činnosťou. K narúšaniu prirodzeného celodenného rytmu zveri však prispieva nielen vstup ľudí do lesa za účelom rekreácie, zberu húb, lesných plodov, ale aj lesnícka činnosť a výkon poľovníctva.

V poľovníckej praxi je známym faktom, že zver v súčasných podmienkach do veľkej miery presúva pasenie na otvorených priestranstvách, resp. príchod ku krmoviskám do nočných hodín. To má značný negatívny dopad. Počas skráteného časového intervalu, v priebehu ktorého má prístup k pastve, nedokáže prijať množstvo potravy, ktoré by pokrylo jej celodennú potrebu. Potvrdili to aj naše merania príjmu potravy pri rozdielnych krmných režimoch, keď zver krmená len v noci prijala 70-80 % z dávky, ktorú prijme bežne pri nenarušenom potravnom cykle. V prírode je zver, ktorá v priebehu dňa nevychádza na pastevné plochy, nútená v dôsledku pocitu hladu hľadať alternatívne zdroje potravy. Nedostatok pastevných možností kompenzuje zvýšenou konzumáciou drevín v lesných komplexoch, v ktorých sa v priebehu dňa zdržuje. Na Medzinárodnom pracovisku ekológie a výživy zveri pri VÚŽV v Nitre sa v rámci činnosti Stredoeurópskeho inštitútu ekológie zveri Wien, Brno, Nitra zaoberáme už viaceré roky problematikou poškodzovania drevín raticovou zverou. Sledovania ukázali, že denný pastevný režim jelenej zveri sa v priebehu jarných a letných mesiacov od apríla do augusta skladá zo 7 až 12 pastevných období. Keďže sa periodicita pastevných cyklov jelenej zveri v nenarušených prírodných podmienkach vyznačuje značnou pravidelnosťou a v dôsledku vplyvu človeka dochádza k jej narušeniu, môžeme práve ľudský faktor považovať za významnú príčinu zvýšenej konzumácie kôry drevín.

Intenzitu letného lúpania kôry, pri narušenom a nenarušenom (normálnom) príjme potravy, sme sledovali v našich experimentálnych zariadeniach v období od 7. júna do 16. júla 2004. Použili sme pri ňom dve skupiny jeleníc po 3 kusoch. Počas trvania experimentu boli obidvom skupinám zveri denne predkladané čerstvé smrekové kmene. Tento ohryzový materiál bol získaný zo smrekových porastov v rastovej fáze žrdkoviny a žrdoviny (priemer kmeňa 6 – 19 cm). Zver mala počas experimentu ako krmivo k dispozícii zelenú hmotu z trávneho porastu, lucernové seno a kukuričnú siláž.

Jedna skupina jeleníc mohla celodenne prijímať uvedené krmivo v dostatočnom množstve, čo znamená, že mala nenarušený potravný cyklus. Pri druhej skupine bola vytvorená modelová situácia narušenia pastevných cyklov tým, že jelenice mohli prijímať uvedené krmivo len od 21,00 do 07,00 hod., čiže približne od začiatku stmievania po rozvidnenie. Tým bola navodená obdobná potravná situácia, ako ju poznáme z viacerých revírov, kde zver počas denných hodín zostáva v hustých porastoch s chýbajúcou bylinnou etážou.

Zver s celodenným prístupom ku krmivu lúpala denne v prepočte na 1 kus od 17 do 620 cm² - priemerne 296 cm². Pri skupine zveri, ktorá mala prístup ku krmivu iba v noci, dosahovalo rozpätie lúpania na deň a kus od 2 072 do 5 320 cm² – priemerne 3593 cm², čo predstavuje až 1214 % (viac ako 12 násobok) v porovnaní s lúpaním zveri s nenarušeným príjmom krmiva (graf 1).

Uvedené výsledky umožňujú vytvoriť jasnú predstavu o vplyve narušenia prirodzeného potravného cyklu jelenej zveri na intenzitu lúpania.

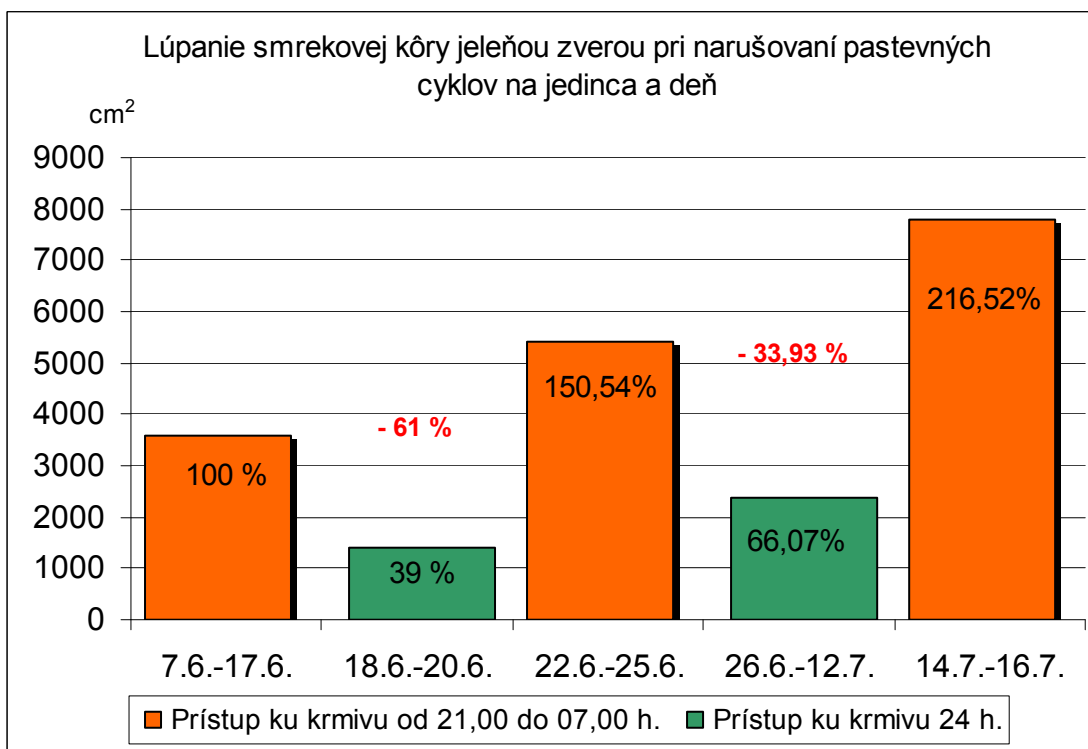
Samozrejme, že pri príjme kôry stromov zohráva významnú rolu aj návyk. To dokazuje názorne aj výsledok nášho doplňujúceho pokusu, pri ktorom sme zveri striedali narušený a nenarušený potravný režim v návaznosti na vyššie uvedené sledovania.

Keď sme zveri, ktorá mala v priebehu určitej doby narušený potravný cyklus, vytvorili podmienky, aby mohla prijímať potravu celodenne, podľa očakávania klesla síce intenzita lúpania, ale nie už na pôvodnú nízku úroveň (graf 2). V tomto prípade došlo k zníženiu intenzity lúpania o 61 % . Keď sme tejto skupine opakovane vytvorili situáciu s narušeným a nenarušeným potravným cyklom, došlo pri narušenom potravnom cykle k opätovnému zvýšeniu lúpania, a to na 150,54 % oproti pôvodnej hodnote. Akonáhle sa zveri umožnilo prijímať potravu opäť celodenne, znížilo sa lúpanie, ale tento krát iba o 33 %. To znamená, že rozdiel v intenzite príjmu kôry už nebol tak výrazný. Pri ďalšom narušení potravného cyklu došlo k opätovnému značnému nárastu lúpania, a to v tomto prípade dokonca na viac ako dvojnásobok pôvodnej hodnoty.

Na začiatku a v závere letných sledovaní sa v chemickom laboratóriu Ústavu výživy zvierat Výskumného ústavu živočíšnej výroby v Nitre vyhotovili analýzy chemického zloženia smrekovej kôry z predkladaných kmeňov. Rozbory ukázali, že zastúpenie jednotlivých živín sa v priebehu pokusného obdobia v kôre zmenilo iba minimálne. Z toho vyplýva, že zloženie kôry nemalo vplyv na rozdielnú intenzitu lúpania.

Ďalším poznatkom, na ktorý chceme poukázať je schopnosť jelenej zveri učiť sa konzumovať smrekovú kôru už od prvých mesiacov života. Na nitrianskom pracovisku sme počas letných experimentov zaznamenali lúpanie mláďat už vo veku 2-3 mesiacov - ešte počas laktácie. Tento návyk odpozorovali od svojich matiek. Učenie sa konzumovať kôru medzi zverou navzájom potvrdzujú aj skúsenosti z praxe.

Dôležitou úlohou správneho poľovníckeho manažmentu je zabezpečiť zveri také podmienky, aby mohla uspokojovať základné fyziologické potreby. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že rušivo pôsobí nielen využívanie lesa za účelom rekreácie a zberu plodov, ale aj časté vychádzky poľovníkov v ranných a večerných hodinách do revírov. Vhodnejšie je tzv. intervalové poľovanie, pri ktorom sa intenzívne poľuje na určitých lokalitách počas doby 1 až 2 týždňov, a potom sa na týchto miestach na dlhší čas loviť prestane, aby zver mala viac kľudu. Iba v lokalitách, z ktorých je treba zver vytlačiť, by mal byť vykonávaný tzv. ťažiskový lov so stálym poľovníckym tlakom. Tento spôsob lovu je možné praktizovať na lokalitách so zvýšeným ohrozením vzniku škôd. Dôležitým predpokladom je, aby v lokalitách s menším ohrozením škôd a dostatočnou potravnou ponukou mala zver v tejto dobe dostatočný kľud. Ďalším významným príspevkom ku zníženiu celkového stresu zveri pri zaistení potrebnej výšky odlovu je zavedenie dobre organizovaných nátláčkových postriežok. Zver je síce jednorázovo vyrušená, ale pritom je možné splniť veľkú časť plánovaného odstrelu. Účelnou kombináciou uvedených spôsobov lovu je možné v praxi dosiahnuť podstatné zníženie permanentného poľovníckeho tlaku.

Kontaktná adresa:

Medzinárodné pracovisko výživy a ekológie
zveri – Ústav výživy CVŽV Nitra
rajsky@cvzv.sk